

Husker man bedst de falske erindringer?

Vi har et par gange tidligere i Forskningsnyt haft lejlighed til at omtale undersøgelser over den bemærkelsesværdige egenskab ved vores hukommelse, at den kan producere "falske erindringer", dvs. at der kan forekomme tilfælde, hvor man bestemt synes, at man husker noget – fx en særlig begivenhed – som man faktisk ikke kan have oplevet.

Sådanne begivenheder viser med al tydelighed, hvad hukommelsesforskere har vidst i årtier: At vores hukommelse ikke fungerer som en videooptager, der præcist optager nogle begivenheder og derefter opbevarer dem fuldstændig, som da de blev optaget. Vores hukommelse er meget mere beslægtet med vores fantasi. Vi skaber eller "konstruerer" i vid udstrækning vores erindringer ud fra forskellige brudstykker af viden og erfaring, og de således skabte erindringer kan både være ganske korrekte og helt forkerte – eventuelt fordi de bygger på forkerte eller vildledende informationer.

Fx bildte nogle forskere en række unge mennesker ind, at der var sket en dramatisk begivenhed ved deres femårsfødselsdag – en begivenhed, som var frit opfundet, og som ifølge samtaler med de unge menneskers forældre bestemt ikke var indtrådt i virkeligheden. Alligevel troede ca. en fjerdedel af de unge mennesker på de påståede begivenheder og mente senere, at de udmærket kunne "huske" disse begivenheder, hvor de endda digtede nye detaljer ind i de konstruerede begivenheder.

Mange psykologer har i de senere år kastet sig over dette mærkelige fænomen, at vi kan have erindringer, som vi selv tror fuldt og fast på, men som faktisk er ganske forkerte. Et af de mest forbløffende af de nye resultater på dette forskningsområde kommer fra syv forskere ved universitetet i Connecticut, USA. Disse forskere konkluderer ud fra deres undersøgelser, at der ikke alene let kan opstå falske erindringer hos almindelige mennesker, men nok så overraskende: Disse falske erindringer huskes undertiden bedre end korrekte erindringer!

De syv forskere undersøgte falske erindringer ved hjælp af en metode, som er blevet meget udbredt blandt hukommelsesforskere, og som skaber uskyldige og harmløse falske erindringer. Forsøget foregik på den måde, at 60 studerende blev sat til at gennemblæse otte lister med hver 15 ord. På hver liste var alle ordene udvalgt inden for et bestemt emneområde, hvor man dog omhyggeligt havde udeladt en typisk repræsentant for kategorien. Fx kunne en liste med køretøjer se således ud: Biler, hestevogne, cykler, sporvogne, lastbiler

mv., hvor det udeladte ord var bus. En anden liste handlede især om møbler: Bord, stol, lampe, tv, lænestol osv., hvor man ikke havde medtaget ordet sofa.

Fra tidligere eksperimenter vidste man, at forsøgspersoner, der skulle huske ordene fra disse to lister, ofte "fejlerindrede" ordet bus, når de skulle gengive den første liste, og ordet sofa, når de skulle huske den anden liste. Når forsøgspersonerne således fejlmuskede disse to ord, kan man tale om falske erindringer for de pågældende ord.

De 60 studerende, der således havde fået en vis tid til at indprente sig de otte lister, var delt i tre grupper på hver 20 studerende. Den ene gruppe blev bedt om at gengive ordene, lige efter at de havde studeret de otte lister. Den anden gruppe blev bedt om at gengive ordene to uger senere, og endelig blev den tredje gruppe først hørt i listerne to måneder senere.

Den gruppe, der blev bedt om at erindre ordene fra de otte lister, lige efter at de havde set dem, "huskede" som i tidligere eksperimenter ofte mange af de manglende ord, som om de havde optrådt i listen. Det har man fundet flere gange tidligere, men forskerne så nu nærmere på, hvor mange rigtige kontra falske erindringer der optrådte hos de to andre grupper, sammenlignet med gruppen, der ikke skulle gemme erindringerne i længere tid. For den gruppe, der blev hørt to uger senere, fandt man det overraskende resultat, at denne gruppe huskede langt færre korrekte ord – under halvt så mange – som den første gruppe, men fuldstændig lige så mange forkerte ord! Dette resultat tyder altså på, at de falske erindringer, der blev dannet ved studiet af de udleverede lister, er lige så stærke to uger senere som lige efter studiet af listerne, mens de korrekte erindringer for de ord, der havde optrådt på listerne, var svækket betydeligt i den pågældende periode. Forsøgspersonerne huskede altså de falske erindringer bedre end de korrekte erindringer efter denne to ugers periode. Når man sammenligner resultaterne for gruppen, der først blev testet to måneder senere, med den første gruppe, var resultaterne nogenlunde tilsvarende. Her var der dog også indtrådt et vist fald i hyppigheden af falske erindringer, men dog et betydeligt mindre fald end i erindringen for de korrekte ord. Så også to måneder senere kan man sige, at falske erindringer blev husket bedre end korrekte, selv om forskellen på dette tidspunkt var knap så stor som efter to uger.

De syv forskere gentog derefter eksperimentet – blot med den ene ændring, at forsøgspersonerne nu ikke selv skulle komme i tanker om ordene på de udleverede lister, men blot prøve at genkende de pågældende ord, når de var blandet ind i en lang række andre ord, der ikke havde stået på listerne. Her fandt man nogenlunde det samme: Forsøgspersonerne i grupperne, der ventede to uger eller to måneder, "genkendte" forholdsvis flere af de specielt udeladte ord, end de genkendte af de korrekte ord, der havde optrådt på listerne.

Det ser altså virkelig ud til, at falske erindringer kan være mere sejlivede end ægte erindringer, og det kan der være flere forskellige forklaringer på. Men indtil man finder den rigtige forklaring, påpeger de syv forskere, at resultatet kan have alvorlig betydning i forbindelse med retssager. Når et vidne afhøres flere gange med længere mellemrum, vil der ifølge forskerne være en tendens til at fatte mest tillid til de dele af vidneudsagnet, som vidnet tilsyneladende husker bedst, altså erindringer, der ikke forandres som følge af tiden. Det skyldes selvfølgelig, at vi normalt tror, at sande erindringer huskes bedst. Men hvis de her omtalte resultater også gælder ude i virkeligheden, kan man gå gruelig gal i byen, hvis man tror, at de mest sejlivede erindringer også er de mest korrekte erindringer – de kan meget vel ifølge de syv forskere være de mest forkerte erindringer!

tn

Kilde: Seamon, J. G., Luo, C. R., Kopecky, J. J., Price, C. A., Rotschild, L., Fung, N. S. & Schwartz, M. A. (2002). Are false memories more difficult to forget than accurate memories? The effect of retention interval on recall and recognition. *Memory & Cognition*, 30(2), 1054-1064.